

Els 'yuppies' del XIX

Xarxes, rutes i firaires

Historiadors, periodistes i arquitectes estan cada cop més interessats a analitzar el patrimoni dels 'indianos'

A dalt, detall de l'església de Sant Romà, a Lloret (Girona), la reconstrucció de la qual patrocinaren els *indianos*. A l'esquerra, accés principal de l'hospital d'en Xifré a Arenys de Mar (Barcelona). TATE CABRÉ / J.CASAMARTINA

rials per a la construcció. Si a Catalunya es furga per qualsevol gran empresa o realització de l'època —arquitectònica, cultural o del tipus que sigui— sempre acabarà apareixent algun *indiano*, ja sigui de Cuba, Venezuela, Mèxic, Argentina o l'Uruguai. Fins i tot en la nostrada Ben Plantada, que d'Ors va fer néixer a Assunció; naturalment, però, els pares de la Teresa eren de Vilanova!

► Un bocí de cel per a en Xifré.

Josep Xifré i Casas (Arenys de Mar, 1777-Horta, Barcelona, 1856) va ser l'*indiano* més ric d'Espanya. Fill d'un altre *indiano* que va morir arruïnat a Cadis quan ell només tenia deu anys. Amb vint-i-un va embarcar-se cap a Cuba i va entrar a treballar en una fàbrica de baguls de l'Havana propietat d'un seu covilatà anomenat Marià Carbó. Paral·lelament va iniciar el comerç amb Estats Units, amb sucre, melassa, cafè, aiguardent i esclaus —quan encara això es podia fer a Amèrica del Nord. Després, en va continuar tenint al seu Ingenio de Cuba i els tenia ben vestits amb barret inclòs amb les inicials de la casa. Fins i tot va

idear un sistema d'alliberar-los, sembla que a canvi d'una explotació laboral desmesurada. També es diu que pel dia del seu sant, per celebrar-lo, cada any alliberava un esclau.

Ben aviat, l'arenenc va obtenir el monopoli del comerç de pellis i va ser-ne un gran distribuïdor a Nova York on es va casar amb la filla del seu soci nord-americà, la Juditt Downing. Va fer tants diners, que, després d'estar un temps a Nova York fent de *prestamista*, es va retirar a París el 1830, bo i passant prèviament una temporada a Anglaterra. A Barcelona va començar a invertir en negocis immobiliaris, i va fer construir el famós edifici neoclàssic on hi ha Les Set Por-

Josep Xifré, nascut a Arenys el 1777, va arribar a ser l'"indiano" més ric d'Espanya

tes, conegut com els Porxos d'en Xifré, que va fer dentetes a la millor burgesia barcelonina. Cap al 1840 ja s'hi havia instal·lat deixant enrere la capital parisenca. Entre 1845 i 1848 també va construir un magne hospital al poble d'Arenys, segons disseny propi, també d'exquisit neoclàssic, inspirat directament en un dels edificis més emblemàtics de San Fernando de la Isla a Cadis. A la cripta de l'hospital va situar el seu propi sepulcre, amb escultures d'un dels autors de l'Òpera de París, Achille Gumery. L'edifici d'Arenys era una construcció tan

Més enllà de l'anecdòticisme del cremat i les havaneres, el tema cubà ha despertat i desperta l'interès de molts estudiosos. L'historiador Oriol Junqueras, per exemple, entre altres coses ha sabut posar *el dit a la llaga* amb l'afer dels negres catalans que, per cert, representaven entre un trenta i un quaranta per cent d'entre els espanyols que s'hi dedicaven, amb el vistiplau del govern, la corona i els militars. D'altra banda, Angle Editorial i Caixa Manresa, van treure l'any 2004 un luxós volum: *Cases d'indians*, amb textos de Martín Rodrigo Alharilla i Pere Pascual. Però en la reivindicació del patrimoni arquitectònic qui ha fet més en aquest sentit és la periodista i professora de comunicació de la UAB, Tate Cabré, autora dels llibres *Catalunya a Cuba: un amor que fa història* (Edicions 62, Barcelona, 2004) i *Cuba a Catalunya: el llegat dels indians* (Cossetània, Valls, 2008). A la vegada, Cabré, amb un entusiasme d'envejar, ha estat comissària d'una exposició, inicialment

costejada per Caixa Penedès, que itinerava per diverses poblacions on hi ha cases i palaus d'*indianos* i que aprofita cada nou emplaçament per ampliar cada vegada el seu Inventari del patrimoni indià, amb l'ajuda de Mireia Olivé amb qui també ha fundat, amb la cobertura de la Unesco, el Cercle d'Amistat Catalunya-Cuba. Juntes preparen una guia que ressegueixi tot el territori català on hi ha la presència d'*americanos*.

Precisament, Cabré va col·laborar activament en la creació del 1r Fòrum de Municipis d'Indians, amb Lluís Costa, antic arxiver de Begur, una iniciativa que ha donat pas a la Xarxa de Municipis d'Indians. Des del 2008, aquesta xarxa que creix a poc gas està coordinada per Eva Casals, tècnica de l'Ajuntament begurenc. Pasat el moment inicial, la principal activitat del municipi és l'organització d'una Fira d'Indians, que se celebra cada any a la cruïlla d'agost i setembre, i que segueix més o menys l'exemple de la Fira Modernis-

fantàstica com desmesurada, de milers de metres quadrats, atès que llavors només hi havia deu malalts per instal·lar-hi.

Joseito Xifré, fill del negrer mecenes, va pactar amb l'Ajuntament d'Arenys la reutilització de l'hospital, amb una part destinada a guarderia i, després, a escola que sempre regides per monges. L'any 1924, es va cedir l'ús a la Diputació i va fer d'hospital fins al 1933. Llavors la Generalitat va

Casa d'*indianos* "Can Cabanyes", a la Riera de Caldetes. / J.C.

La periodista Tate Cabré és pionera a l'hora de reivindicar la relació cubana

La nova Xarxa de Municipis d'Indians està creixent a poc gas

ta, la principal celebració de la qual estralls a Terrassa, amb tota mena de quincalleria virolada i funcionaris disfressats a dojo. La fira de Begur també és una mena d'entreteniment anecdòtic que converteix la població en parc temàtic amb núvies atrotinades, *trajos* de fil blanc i barrets de panamà.

En un àmbit més acadèmic, aquest desembre passat s'acaba de celebrar un curset organi-

tzat pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, en el marc de les Jornades Internacionals sobre la intervenció en el Patrimoni Arquitectònic. Dirigit per l'arquitecte Josep Fortià, ha revisat el patrimoni catalanocubà tant a Cuba com a Catalunya, i també la seva preservació mitjançant les restauracions i els canvis d'usos. El curs ha comptat amb múltiples i variades intervencions, d'entre les quals cal destacar la de l'historiador cubà Eusebio Leal, d'Oriol Junqueras —del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UA-B—, Miguel Àngel Aramburu —de la Universitat de Cantàbria—, els arquitectes antillans Eduardo Luís Rodríguez —director de la revista *Arquitectura Cuba*—, Orestes del Castillo —de la Facultat d'Arquitectura de l'Havana—, o, entre molts d'altres, la del mateix Rafel Moneo, autor de la reforma de l'Hotel Packard de l'Havana.

1977. Ja en època democràtica una campanya popular va preservar el jardí/hort que el presideix d'una intervenció immobiliària. Després va ser Institut i, el 1990, Jutjats, només per dos anys, arran d'una invasió de termites que van deixar l'antic hospital desallotjat. I finalment, el 2001, es decideix convertir-lo en el nou ajuntament i s'inicien les obres de restauració en mans de l'Escola Taller municipal.